

Justisdepartementet, Politiavdelingen
Postboks 8005 Dep, 0030 Oslo

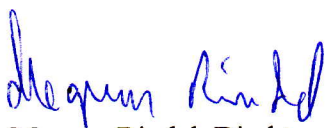
13/6 2008

[Klikk her, og skriv inn arkivnummer]

Høringsuttalelse NOU 2008 "Fra ord til handling – Bekjempelse av voldtekt krever handling"

Norsk institutt for oppvekst, velferd og aldring (NOVA) oversender med dette en høringsuttalelse om Voldtektsutvalgets utredning "Fra ord til handling – Bekjempelse av voldtekt krever handling". Uttalelsen er fundert på NOVAs erfaring med både kvantitativ og kvalitativ empirisk forskning omkring temaet voldtekt/ seksuelle krenkelser.

Med vennlig hilsen

Magnus Rindal, Direktør

Høringsuttalelse NOU 2008:4

"Fra ord til handling. Bekjempelse av voldtekt krever handling"

Utredningen behandler et samfunnsmessig svært viktig tema. Voldtekt og andre seksuelle krenkelser har, som utredningen påpeker, store omkostninger for dem som rammes. Temaet bør derfor løftes høyere opp på den politiske agendaen. Vi slutter oss til utredningens påpekning av at det bør jobbes mer systematisk med forebyggende arbeid på ulike nivåer, og at forskningen på dette feltet bør styrkes på en rekke områder.

NOVA har to hovedkommentarer til utredningen. Den ene dreier seg om avgrensningen som er lagt til grunn, nemlig den juridiske definisjonen av voldtekt, den andre dreier seg om kunnskapssituasjonen på feltet, og betydningen av forskningsbasert kunnskap for det forebyggende arbeidet. I det følgende utdyper vi disse.

1. Avgrensningen av fenomenet "voldtekt"

Utredningen er avgrenset til handlinger som faller inn under den strafferettslige definisjonen av voldtekt. NOVA mener at utvalget på dette punktet har tolket mandatet snevrere enn det er grunnlag for. "Voldtekt" er ikke bare en strafferettslig kategori, men også en kulturell kategori, hvor andre faktorer enn den konkrete handlingen spiller inn for om en hendelse forstås som en voldtekt eller "bare" som et seksuelt overgrep (se Stefansen og Smette 2006). Når det gjelder omfang vet vi også at det er langt flere som rapporterer om hendelser de selv ikke har kategorisert som en voldtekt, enn som rapporterer at de har vært utsatt for "voldtekt" (se Pape og Stefansen 2004, Stefansen og Smette 2006). Dette tilsier at det forebyggende arbeidet bør ha et videre fokus enn hendelser som juridisk sett er voldtekter. Dette er ikke minst viktig når det gjelder ungdom, som utredningen retter et spesielt fokus mot. Som vist i Mossige og Stefansen (2007) handler en stor andel av de seksuelle krenkelsene ungdom opplever om "milde" seksuelle overgrep i en jevnalderrelasjon mens en klart mindre andel av krenkelsene handler om hendelser ungdom selv oppfatter som "voldtekt". Å forebygge milde krenkelser er i seg selv et viktig felt nettopp fordi så mange ungdommer utsettes for slike hendelser.

Avgrensning til hendelser som faller inn under straffelovens bestemmelser er også problematisk i et kjønnsperspektiv. Som utvalget med rette påpeker rammer de aller fleste voldtekter kvinner og unge jenter. Derfor er det selvsagt helt sentralt å ha et kjønnsperspektiv i arbeidet med forebygging. Resultater fra NOVA-undersøkelsen LUVU (Mossige og

Stefansen 2007) viser imidlertid at når perspektivet utvides til også andre former for seksuelle krenkelser enn voldtekter i juridisk forstand er det en ikke ubetydelig andel gutter som blir utsatt – og omlag halvparten av dem, av kvinnelige utøvere. Å fokusere på mildere former for seksuelle overgrep synliggjør med andre ord også gutters utsatthet for seksuelle krenkelser. Å utelukkende fokusere på ”voldtekt” har motsatt effekt: da usynliggjøres unge gutters sårbarhet. Dette er etter vårt skjønn viktige argumenter for å innrette forebygging av seksuell vold mot ungdom mot et bredere spekter av fenomener enn ”voldtekter” i juridisk forstand.

Å fokusere utelukkende på grove krenkelser, som ”voldtekt” kan gi næring til forestillinger om at milde seksuelle krenkelser er som bagateller å regne, og ikke noe man trenger å problematisere. Dessuten er det sammenheng mellom milde og grove krenkelser: å forebygge milde krenkelser vil heve toleransen også for grove krenkelser. På individnivå er det dessuten slik at det å være utsatt for milde krenkelser er en risikofaktor for å bli utsatt for grove krenkelser. Å forhindre at unge utsettes for milde krenkelser reduserer altså risikoen for at de vil bli utsatt for grove seksuelle overgrep. Samtidig er det viktig å understreke at mindre utbredte fenomener, som voldtekt, ikke er mindre viktig å forebygge enn de mer utbredte milde seksuelle krenkelsene.

Kommentarene over er basert på innsikt fra empirisk forskning som har gått relativt bredt ut og kartlagt både hendelser som juridisk sett er voldtekter, og hendelser som befinner seg i en kulturell gråsoner mellom legitime seksuelle handlinger og voldtekter. Dette illustrerer også betydningen av at det forebyggende arbeidet så langt det er mulig er basert på perspektiver som er fundert i empirisk kunnskap. Dette er i seg selv et argument for å styrke forskningen på et mangfold av seksuelle krenkelser, ikke bare problematikk knyttet til juridisk definerte voldtekter.

(2) Kunnskapsgrunnlaget for forebyggende tiltak

Forebyggende arbeid må etter vårt skjønn være kunnskapsbasert. Dette er også i tråd med i regjeringens rundskriv til kommunene om forebyggende barne- og ungdomsarbeid generelt (Q-16/2007). Dette betyr at forskningsinnsatsen må styrkes både for å øke vår forståelse for de spesifikke fenomenene som skal forebygges og om hva slags tiltak som kan tenkes å forebygge de ulike fenomenene man kan samle under fellesbetegnelsen ”voldtekt” eller ”seksuelle krenkelser”. Som utvalget påpeker er det en lite fruktbar strategi å vente med forebygging til vi har forsket oss ferdig. Dit kan vi selvsagt aldri komme. Å sette i gang forebyggende arbeid uten samtidig å satse på forskning er heller ingen fruktbar strategi. Da kan vi etter hvert komme til å basere det forebyggende arbeidet på kunnskap som ikke lenger

er gyldig, enten dette gjelder forekomsten av ulike fenomener eller risikofaktorer for ulike grupper utsatthet. Kontinuerlig kunnskapsutvikling bør derfor være et viktig innsatsområde i strategier for forebygging. At utvalget også signaliserer dette tydelig, er derfor positivt. På dette punktet mener vi imidlertid at utvalget burde gått lenger i å foreslå hvordan forskningsfeltet kunne styrkes. Blant alle tiltakene som foreslås i utredningen er styrking av forskningsinnsatsen det eneste tiltaket som ikke er kostnadsberegnet. Utvalget gir heller ingen signaler om hvordan en slik styrking burde innrettes og hvordan den skal finansieres. I det følgende vil vi peke på noen viktige områder for forskning, samt en mulig modell for å styrke forskningsfeltet.

Utvalget har ikke hatt som mandat å vurdere kunnskapssituasjonen på feltet generelt, og kan derfor ikke kritiseres for ikke å ha gjort dette. Referansene til de få foreliggende studiene i utredningen synliggjør imidlertid at det har vært satset svært lite på forskning på dette feltet de senere årene. Konsekvensen er både at det er vanskelig å følge utviklingen når det gjelder forekomst fordi vi rett og slett mangler gjentatte studier basert på store normalbefolkningsutvalg, og dessuten at vi har mangelfull fenomenkunnskap om flere typer seksuelle krenkelser, kanskje særlig om de som forekommer aller oftest, nemlig de som rammer unge jenter i jevnalderrelasjoner. Vi støtter derfor utvalgets forslag om at det gjennomføres slike undersøkelser.

I tråd med kommentarene over mener vi imidlertid at slike undersøkelser ikke bør begrenses til å kartlegge omfanget av voldtekter i strafferettslig forstand, men omfatte variasjonsbredden i den seksuelle volden som rammer både kvinner og menn, ungdom som voksne. Dette er viktig også av andre grunner. Slike empiriske data kan brukes til å utvikle kunnskap om hva som karakteriserer ulike typer krenkelser, noe som igjen kan gjøre forebyggende tiltak mer treffsikre. Uten slik kunnskap er vi henvist til generelle strategier for forebygging, som antakeligvis bare vil treffe noen former for seksuell vold. Ett eksempel er det fenomenet som omtales som "ungdomsvoldtekter" eller "festvoldtekter" i utredningen. Hva som skjer i slike situasjoner, og hvordan ungdom selv oppfatter dem bør etter vårt skjønn gjøres til gjenstand for empirisk forskning, gjerne også kvalitativt orientert forskning. De "erfaringene" som gjengis i anekdotisk form i utredningen utgjør etter vårt skjønn ikke et tilstrekkelig kunnskapsgrunnlag i forhold til dette fenomenet. En nærmere empirisk utforsking av slike – og andre – fenomener kan også bidra til mer kunnskap om "hvorfor voldtekt begås" som utvalget selv har definert ut av utredningen. Ut over dette er vi, som utvalget, opptatt av at det er behov for mer forskning om hvilke tiltak som faktisk virker i forhold til ulike

seksuelle krenkelser. Som påpekt i Mossige og Stefansen (2007) er dette et forskningsfelt i seg selv, som krever en betydelig innsats.

Fordi seksuell vold er vanskelig å forske på, og et tema som krever langsiktig innsats, er det viktig at en styrking av feltet blir reell, og ikke symbolsk, for eksempel i form av enkeltstående prosjekter eller annen ad-hoc-preget finansiering av enkeltforskere eller enkeltmiljøer. Etter vår oppfatning bør det legges vekt å styrke feltet gjennom en etablering av flerårige større forskningsprogrammer gjennom Forskningsrådet, hvor forskningsmiljøene kan stimuleres til å utvikle prosjekter som adresserer de temaene som foreslås i utredningen, samt prosjekter som kan bidra til mer spesifikk kunnskap om ulike typer fenomener. At flere miljøer stimuleres til å arbeide systematisk med feltet, sikrer også et bredt tilfang av perspektiver og metoder. Forskning av ulikt slag kan dessuten stimulere til sårt tiltrengte kritiske diskusjoner omkring forskningsfunn og perspektiver. Man skal heller ikke se bort fra at den økte oppmerksomheten omkring temaet som ny forskning også bidrar til, i seg selv fungerer forebyggende.

Referanser

- Mossige, S. & Stefansen, K. red. (2007). Vold og overgrep mot barn og unge. En selvrapporteringsstudie blant avgangselever i videregående skole. Oslo: NOVA, rapport nr.20-08.
- Pape, H. & Stefansen, K. red.(2004). Den skjulte volden? En undersøkelse av Oslobefolkningens utsatthet for trusler, vold og seksuelle overgrep. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, Rapport nr. 1.
- Rundskriv Q-16/2007: Forebyggende innsats for barn og unge. Barne- og likestillingsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Justis- og politidepartementet og Kunnskapsdepartementet.
- Stefansen, K. & Smette, I. (2006). "'Det var ikke en voldtekt, mer et overgrep'. Kvinners fortolkning av seksuelle overgrepserfaringer. Tidsskrift for samfunnsforskning. 46(1):33-56.